

Nr 15.*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion
angående ändrad handläggning av den kyrkliga kom-
munens ekonomiska angelägenheter.*

Uti en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 54, av herr *Lundberg m. fl.*, hemställes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning, huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter, jämväl i vad de avse kyrkliga ändamål, må kunna handläggas av den myndighet, som äger besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska angelägenheter, samt att för riksdagen framläggas de förslag vartill utredningen kan föranleda».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Grundläggande bestämmelser om den inbördes kompetensfördelningen mellan kyrklig och borgerlig kommun meddelas i kommunallagarna av den 6 juni 1930. Enligt 1 § lagen om församlingsstyrelse samt 1 § lagen om församlingsstyrelse i Stockholm tillkommer det varje territoriell församling att själv vårda sina gemensamma kyrkliga angelägenheter samt folk- och fortsättningsskoleväsendet i församlingen, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan. Den borgerliga kommunens uppgifter angivas i 3 § lagen om kommunalstyrelse å landet, 3 § lagen om kommunalstyrelse i stad samt 3 § lagen om kommunalstyrelse i Stockholm sålunda, att kommunen själv äger vårda sina angelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan. Ett gränsområde utgöra skolärendena. Visserligen skola dessa, såsom ovan angivits, höra till den kyrkliga kommunen, men genom särskild lagstiftning ha skolärendena i ett flertal kommuner överflyttats på den borgerliga kommunen. För Stockholm gäller enligt lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm, att folk- och fortsättningsskoleväsendet är en för hela staden gemensam angelägenhet, varav följer, att den handlägges av den borgerliga kommunen, ej av de särskilda territoriella församlingarna. Slutligen stadgas i lagen den 6 juni 1930 om skolstyrelse i vissa kommuner, att i lands- eller stadskommun, som sammanfaller med skoldistrikt, skall, där kommunal- eller stadsfullmäktige finnas, folk- och fortsättningsskoleväsendet utgöra en för kommunen gemensam angelägenhet, vilken kommunen såsom sådan har att vårda.

Före tillkomsten av 1862 års kommunalförfattningar handlades samtliga kommunala frågor av ett gemensamt organ, sockenstämman, med företrädesvis kyrklig organisation. Genom nämnda författningar tillskapades den alltjämt gällande uppdelningen på kyrkliga och borgerliga kommuner, vilka var för sig äga beskattningsrätt och beslutanderätt i ekonomiska frågor. Vid författningarnas tillkomst framhölls betydelsen av att den kyrkliga kommunen bibehölls såsom en självständig enhet. Sålunda yttrade allmänna besvärs- och ekonomiutskottet vid 1859—60 års riksdag, att den tidigare föreningen av kyrkliga och borgerliga angelägenheter måhända icke befordrat det borgerliga kommunallivets utbildning och för församlingens kyrkliga liv stundom verkat menligt.

Överförandet av skolärendena på den borgerliga kommunen har skett etappvis. Början gjordes med Stockholm år 1903 varvid den ovan nämnda lagen om folkskoleväsendet i Stockholm tillkom. Nästa steg togs 1909, då lagen om folkskoleväsendet i vissa städer antogs. Lagen om skolstyrelse i vissa kommuner, som genomfördes 1930 i samband med den nämnda år genomförda kommunallagsreformen, innebar slutligen, att skolärendena i flertalet större kommuner blev en borgerlig angelägenhet.

Frågan om en fullständig överflyttning av beslutanderätten över kostnader för kyrkliga ändamål till den borgerliga kommunen upptogs för första gången vid 1919 års riksdag. En i ämnet väckt motion (II: 38 av herrar Leander och Jeppsson) föranledde utskottet att (utl. nr 17) hemställa om utredning, huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter jämväl i vad de avsåge kyrkliga ändamål skulle kunna handläggas av den myndighet, som ägde besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska angelägenheter. Frågan förföll emellertid till följd av kamrarnas skiljaktiga beslut.

Vad utskottet anfört i sitt 1919 avgivna utlåtande beaktades i ett den 30 december 1922 avgivet betänkande med förslag till lag om församlingsstyrelse, m. m. (SOU 1923: 4), vilket låg till grund för 1930 års kommunallagsreform i vad den avsåg de kyrkliga kommunerna. Tanken att överföra den ekonomiska beslutanderätten på de borgerliga kommunala organen avvisades av de sakkunniga under hänvisning till att denna syftade till en återgång till förhållandena före 1862 års reform. Vidare påpekade de sakkunniga, att rätt till utträde ur statskyrkan då inom en nära framtid väntades bli införd. De som utträdde ur statskyrkan skulle icke delta i avgörandet av kyrkliga angelägenheter. Även rent praktiska svårigheter skulle resa sig mot varje försök att till ett organ sammanföra den borgerliga och kyrkliga kommunens ekonomiska angelägenheter. Sålunda erinrade de sakkunniga om, att på många ställen kyrklig och borgerlig kommun icke sammanföle, i följd varav ett sådant sammanförande skulle nödvändiggöra en omfattande omreglering av den administrativa indelningen.

I de i propositionen nr 100 till 1930 års riksdag framlagda förslagen till lag om församlingsstyrelse m. m. sköts det ifrågavarande spørsmålet helt åsido. Emellertid väcktes i första kammaren en motion (nr 299 av herr Johan Nilsson i Malmö), vari yrkades utredning i frågan i överensstämmelse med vad konstitutionsutskottet hemställt 1919. Motionen avstyrktes av utskottet (utl. nr 31) som därvid framhöll, bland annat i likhet med de sakkunniga 1922, att yrkandet ginge ut på en återgång till förhållandena före 1862. Vidare ansågs den tänkta utflyttningen skola innebära, att den kommunala förvaltningen komplicerades. Utlåtandet godkändes av riksdagen i förevarande del.

I samband med vissa 1942 genomförda ändringar i lagen om församlingsstyrelse i Stockholm dryftades frågan om lämpligt organ för handläggning av de kyrkliga ekonomiska anläggningarna i staden. Till grund för lagändringarna lågo sakkunnigbetänkanden dels av kammarrådet Tom Wohlin (SOU 1940: 1) och dels av professor Åke Hassler (SOU 1941: 31). Wohlin förordade en total kyrklig samfällighet i ekonomiskt hänseende av stadens samtliga territoriella församlingar och fann en överflyttning av de kyrkliga ekonomiska angelägenheterna till den borgerliga kommunens beslutandeorgan motiverad. Hassler däremot förordade en partiell kyrklig samfällighet och menade, att det nuvarande systemet med anslagsbeviljande från församlingarnas sida icke innebar några praktiska olägenheter utan fastmera utgjorde en värdefull komplettering av stadsfullmäktiges anslagsverksamhet på ifrågavarande område. Det av Hassler utarbetade förslaget godtogs av statsmakterna.

Vid 1943 års riksdag väcktes i andra kammaren en motion, nr 10, av herr Lundberg i Uppsala, vari yrkades, att riksdagen måtte hemställa om utredning och förslag om den borgerliga kommunens övertagande av beslutanderätten i vad anginge de kyrkliga församlingarnas ekonomiska frågor och utgifter. Motionen avstyrktes av konstitutionsutskottet (utl. nr 1), som därvid framhöll, att motionen åsyftade överförande från den kyrkliga till den borgerliga kommunen av beslutanderätten i vad anginge de kyrkliga församlingarnas »ekonomiska frågor och utgifter». Motionären hade icke angivit hur han tänkt sig den ifrågasatta uppdelningen av församlingarnas uppgifter genomförd. För utskottet stode det klart, att den skulle erbjuda stora, måhända oöverstigliga svårigheter. I varje fall skulle tankens genomförande medföra, att blott ett ganska litet antal ärenden bleve kvar under församlingarnas vård. Att för dessa frågor bibehålla en särskild kyrklig kommunal organisation skulle emellertid icke gärna kunna komma i fråga. Ett beträdande av den av motionären föreslagna vägen skulle därför få till följd den kyrkliga kommunens försvinnande och uppgående i den borgerliga. En åtgärd med sådana konsekvenser — vilka motionären för övrigt knappast torde ha tagit i betraktande — kunde utskottet för sin del ej tillstyrka. Vidare framhölls, att riksdagen under senare år

tvenne gånger hos Kungl. Maj:t anhållit om utredning av frågan om ändring av den kommunala indelningen. Vid utlåtandet fanns fogad reservation av bl. a. herr Källman m. fl., vilka hemställde, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning, huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter jämväl i vad de avsåge kyrkliga ändamål skulle kunna handläggas av den myndighet, som ägde besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska angelägenheter. Utskottets utlåtande godkändes av riksdagen.

I förevarande motion hemställs om utredning huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter, jämväl i vad de avse kyrkliga ändamål, må kunna handläggas av den myndighet, som äger besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska angelägenheter. Motionen har sålunda samma syfte som den 1943 behandlade. De skäl utskottet anförde för avstyrkandet av nämnda motion synas alltjämt bärande. Utskottet erinrade i sitt då avgivna utlåtande om att ett beträdande av den av motionären föreslagna vägen skulle få till följd den kyrkliga kommunens försvinnande och uppgående i den borgerliga. En åtgärd med sådana konsekvenser sade sig utskottet för sin del ej kunna tillstyrka. Vidare framhölls, att riksdagen begärt utredning av frågan om ändring i den kommunala indelningen. Denna begäran har lett till den år 1946 beslutade kommunindelningsreformen, vilken ännu icke genomförts. Vid beslutandet av nämnda reform förutsattes, att ett motsvarande sammanförande av församlingar till storförsamlingar i detta sammanhang icke skulle ifrågakomma. Vidhålla statsmakterna denna uppfattning, är redan av praktiska skäl ogörligt att nu låta den borgerliga kommunen övertaga den kyrkliga kommunens beslutanderätt i ekonomiska frågor. Skulle åter storförsamlingar utbildas, som sammanföle med de nya storkommunerna, innebure det ett upprivande av pastoratsgränserna, vilket i sin tur skulle åstadkomma synnerliga komplikationer både i fråga om den ecklesiastiska jordens förvaltning och prästerliga befattningshavares ställning. Utskottet vill vidare framhålla, att frågan om rätten till utträde ur svenska kyrkan, vilken får anses ha ett otvetydigt samband med förevarande spørsmål, för närvarande utredes av dissenterlagskommittén. Under åberopande av det anförda samt under erinran om att den vid innevarande riksdag antagna kyrkomötesförordningen klart bygger på existensen av självständiga kyrkliga kommuner, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 mars 1949.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Jones Erik Andersson, Gottfrid Karlsson, Karl August Johanson, Herlitz, Mattsson, Lindén, Hällgren*, Björkman, Englund* och Georg Pettersson*; samt

från andra kammaren: herrar Hallén, Fast, Pettersson i Norregård, Nilsson i Göteborg, Swedberg, Nolin, Spångberg, Olsson i Mora, Jonsson i Haverö och Löfroth.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Karl August Johanson, Lindén, Georg Pettersson, Nilsson i Göteborg och Spångberg.*